

Sygn. akt III AUa 689/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 stycznia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Romana Mrotek (spr.)
Sędziowie:	SSA Anna Polak SSA Barbara Białecka
Protokolant:	St. sekr. sąd. Elżbieta Kamińska

po rozpoznaniu w dniu 24 stycznia 2013 r. w Szczecinie

sprawy E. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K.

o emeryturę

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 5 lipca 2012 r. sygn. akt IV U 499/12

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Koszalinie IV Wydziałowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt III AUa 689/12

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 12.09.2011r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. odmówił E. M. prawa do emerytury w szczególnych warunkach, wskazując, że według stanu na dzień 1.01.1999r. w udowodnionym okresie 30 lat, 6 miesięcy i 28 dni ogólnego stażu nie został udokumentowany co najmniej 15-letni staż pracy w szczególnych warunkach.

Z treści decyzji wynika, że organ rentowy odmówił uwzględnienia okresu zatrudnienia jako pracy w szczególnych warunkach : okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz okresów od 22.11.1977r. do 30.09.1980r. , od 06.10.1980r. do 30.04.1990r. , od 01.07.1990r. do 31.08.1990r., od 01.10.1990r. do 28.06.1992r.

Ubezpieczony w odwołaniu od decyzji organu rentowego wniósł o jej zmianę

i przyznanie emerytury.

Pozwany organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania, powielając argumentację z zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 5.07.2012r. oddalił odwołanie.

Sąd I Instancji oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych.

Ubezpieczony urodzony(...). wiek 60 lat ukończył w dniu (...).

Ubezpieczony udowodnił przed organem rentowym na dzień 01.01.1999r. i okres składkowy i nieskładkowy w łącznym wymiarze 30 lat 6 miesięcy i 28 dni, w tym 6 lat 9 miesięcy i 17 dni okresu pracy w szczególnych warunkach.

W okresie od 06.10.1980r. do 28.06.1992r. ubezpieczony był zatrudniony w Spółdzielni (...) w K.. W okresie tym był zatrudniony jako kierowca samochodu Nysa i samochodu ciężarowego.

W oparciu o powyższe ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie i wskazał za podstawę prawną rozstrzygnięcia art. 184 ust. 1

w zw. z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity opubl. w Dz. U. z 2009 roku, Nr 153, poz. 1227, ze zmianami) - zwaną dalej ustawą emerytalną - oraz § 2 ust. 1 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983r., Nr 8, poz. 43 ze zm.) - zwanego dalej „rozporządzeniem z 1983 roku”, jednocześnie przytaczając ich treść.

Sąd pierwszej instancji podniósł, iż w niniejszej sprawie ***niesporne było, że ubezpieczony osiągnął wiek emerytalny 60 lat po 31.12.1998r., posiadał okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 25 lat i nie przystąpił do OFE, jak też, że pozostawał w zatrudnieniu. Ubezpieczony domagał się uznania okresu od 06.10.1980r. do 1992r. jako okresu pracy w szczególnych warunkach, lecz nie posiada za ten okres świadectwa pracy w szczególnych warunkach.***

Przesłuchani świadkowie zeznali:

- „widywałem ubezpieczonego jeżdżącego wywrotką czasami” ,

- „ubezpieczony wstępnie jeździł Nysą, później dostał wywrotkę. Czasami pomagał przy naprawie samochodu w warsztacie, Nysą jeździł sporadycznie” ,

- „jeździł Starem 28 i wywrotka i nie wie aby ubezpieczony wykonywał inne czynności”.

Sąd meriti wskazał, że świadkowie nie byli również w stanie stwierdzić czy ubezpieczony pracował co najmniej 8 godzin dziennie jako kierowca samochodu ciężarowego stale. Dowód z zeznań świadków ma wyjątkowy charakter, gdyż możliwość skorzystania z niego w przypadku braku stosownej dokumentacji lub jej rozbieżności ze stanem faktycznym, może być uznany za wiarygodny tylko w przypadku niebudzącym żadnych wątpliwości, co do spójnego i precyzyjnego - rodzajowego oraz czasowego potwierdzenia się udowodnionych okoliczności. W przypadku, gdy z materiału dowodowego nie da się wyprowadzić spójnych i konsekwentnych wniosków, co do rodzaju i okresu pracy w szczególnych warunkach wykonywanej przez ubezpieczonego, brak jest podstaw, aby orzec o przyznaniu dochodzonego prawa. W związku z tym, że zeznania

przesłuchanych świadków nie potwierdziły w sposób niebudzący wątpliwości wykonywania przez ubezpieczonego stale i w pełnym wymiarze czasu pracy - pracy w charakterze kierowcy samochodu ciężarowego powyżej 3,5 t. nie spełnił on warunku posiadania 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Mając na uwadze wskazane okoliczności, w ocenie Sądu Okręgowego ubezpieczony nie spełnił wszystkich warunków do uzyskania emerytury w niższym wieku, tj. konkretnie wymogu 15 letniego stażu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Z tej przyczyny Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie.

Rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji zaskarżył w całości ubezpieczony wnosząc o zmianę wyroku poprzez **uchylenie zaskarżonej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. z dnia 23 marca 2012 r., znak i ustalenie, że ubezpieczony pracował w trakcie całego okresu zatrudnienia w (...) w K. Kierownictwo (...) w K. oraz (...) w K. stale i w pełnym wymiarze godzin w szczególnych warunkach na stanowisku kierowcy pojazdów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony i przyznanie ubezpieczonemu prawa do emerytury**, ewentualnie o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, a po nadto o zasądzenie od pozwanego kosztów zastępstwa procesowego.

Apelujący wniósł o dopuszczenie **dowodów**

- 1. z zeznań świadków Z. B., M. S., W. S., na okoliczność wykonywania pracy w okresie od 22 listopada 1977 r. do 30 września 1980 r., A. M., T. S., B. B., na okoliczność wykonywania pracy okresie od 6 października 1980 r. do 28 czerwca 1992r.,**
- 2. z przesłuchania ubezpieczonego na okoliczność wykonywania w spornym okresie pracy w szczególnych warunkach w sposób stały i w pełnym wymiarze czasu pracy.**

Rozstrzygnięciu Sądu Okręgowego apelujący zarzucił następujące uchybienia:

1 naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. poprzez pominięcie i nieuwzględnienie następujących dowodów z zeznań świadka B. B., Z. B., M. S., W. S., K. Ż., R. M., Z. I., M. F. w sprawie emerytalno -rentowej złożonych przed wójtem w Urzędzie Gminy K., które znajdują się w aktach ZUS i potwierdzają wykonywanie przez ubezpieczonego pracy w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, zeznań świadka B. B. złożonych w toku sprawy IV U 1083/11 potwierdzających jednoznacznie wykonywanie przez ubezpieczonego pracy kierowcy pojazdu powyżej 3,5 ton stale , w pełnym wymiarze czasu pracy,

2 przekroczenie swobodny dowodowej i dokonanie dowolnych i błędnych ustaleń stanu faktycznego, które miały istotny wpływ na wynik postępowania, polegających na przyjęciu, że ubezpieczony w okresach zatrudnienia od 22 listopada 1977 r. do 30 września 1980r. w Wojewódzkiej Spółdzielni Budownictwa (...) w K. oraz od 6 października 1980 r. do 28 czerwca 1992 r. w Spółdzielni (...) w K. nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach, lecz pracę kierowcy pojazdu Nysa, gdy w rzeczywistości ubezpieczony wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasowym pracę kierowcy samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony.

3 art. 233 § 1 k.p.c. w związku art. 328 § 2 k.p.c. poprzez brak wskazania w uzasadnieniu dowodów, na których sąd oparł rozstrzygnięcie oraz przyczyn, dla których innym odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, co sugeruje brak właściwej oceny i rozważenia materiału dowodowego i skutkuje błędnymi ustaleniami faktycznymi.

Organ rentowy nie ustosunkował się do treści apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja okazała się zasadną w zakresie w jakim ujawniła braki postępowania dowodowego skutkujące stwierdzeniem, że nie zostały przez sąd pierwszej instancji rozpoznane wszelkie okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia w przedmiocie prawidłowości zaskarżonej decyzji organu rentowego. Sprawa w ogóle nie została wyjaśniona i tym samym brak było podstaw do wyrokowania.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, liczne zarzuty i zastrzeżenia podniesione w apelacji należy po części uznać za zasadne, w tym wybiórcze powoływanie zeznań świadków i bez konfrontacji z pozostałymi dowodami.

Okolicznościami nadal wymagającymi wyjaśnienia są nie tylko okresy ujęte w zaskarżonej decyzji, ale wszystkie okresy, w tym pominięte przez organ rentowy, zwłaszcza, że ubezpieczony wyraźnie wskazał, iż zaskarża decyzję w całości (k. 2, 11).

Sąd Okręgowy w ogóle nie odniósł się

- do kwestii zasadności odmowy uwzględnienia okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej, co jest niedopuszczalnym niewyjaśnieniem istoty sporu,

- do okresu **od 22 listopada 1977 r. do 30 września 1980 r. , kiedy ubezpieczony pracował w Wojewódzkiej Spółdzielni Budownictwa (...) w K. - Kierownictwo (...) w K. (świadkowie na rozprawie z dnia 5.07.2012r. zeznawali co do pracy w Spółdzielni (...) w K.),**

- do okresu od 1.06.1996r. do 5.06.1997r. w(...) >

Z uzasadnienia wyroku nie wynika jakie okresy pracy Sąd Okręgowy uznał za pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ustawy emerytalnej w zw. z § 2 i § 4 ust. 1 rozporządzenia z 1983r. , z wydzieleniem okresu pracy, kiedy ubezpieczony pracował pojazdem marki Nysa, a kiedy kierował innymi pojazdami, określonymi w dokumentacji jako „ciężarowe”, czy „ciężarowe o dopuszczalnej masie całkowitej powyżej 3,5 tony – specjalistyczne” (vide świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach z k. 17, k. 139 a.e., świadectwo pracy z k. 35 – „kierowca nysy”, „kierowca samochodu ciężarowego”). Sąd Okręgowy skupił się na tym, że ubezpieczony pracował jako kierowca Nysy. Oczywiście sama nazwa stanowiska nie mogła być przesądzająca, gdyż w sprawie o prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z uwagi na wykonywanie pracy szczególnych warunkach, należy ustalić faktyczny rodzaj i zakres powierzonych do wykonywania czynności (obowiązków) pracowniczych, w ujęciu branżowym w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia z 1983r. (i odpowiednio rozporządzenia z 1979r. i 1956r.). Podkreślenia bowiem wymaga, że za zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych rzeczywiście przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia (art. 32 ust. 2 cyt. ustawy). W myśl bowiem art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. Do takowych należy zaliczyć rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983r., Nr 8, poz. 43 ze zm.) – zwane rozporządzeniem z 1983r. Należy dodać, że zgodnie z § 19 ust. 1 i ust. 2 rozporządzenia z 1983r. aktualnym pozostają również wykazy stanowisk

- z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz. U. z 1979r., Nr 13, poz. 86, ze zm.) – zwanego dalej rozporządzeniem z 1979r. - z tym, iż za pracę w szczególnych warunkach uważało się prace zaliczane do I kategorii zatrudnienia, które były wykonywane w okresie od 1 stycznia 1980r. do

dnia 31 grudnia 1982r. (rozporządzenie weszło w życie z dniem weszło w życie dopiero z dniem 1.01.1980r.), chyba, że również po tej dacie zostały sklasyfikowane w wykazie A stanowiącym załącznik rozporządzenia z 1983 roku,

- z rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz. U. z 1956 r. Nr 39, poz. 176, ze zm.), zwanego dalej rozporządzeniem z 1956r.

Jak wynika z powyższego, pracownik ubiegający się o tzw. emeryturę w wieku obniżonym musi wykazać, że wykonywał prace zaliczane do prac o szczególnym charakterze lub w szczególnych warunkach (prace zaliczane do I kategorii), ujęte w wykazach stanowiących załączniki do ww. rozporządzeń, oraz, że pracował w pełnym wymiarze czasu pracy, stale i bezpośrednio przy tych pracach przez okres co najmniej 15 lat, z uwzględnieniem zastrzeżenia z art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy pobieżnie przesłuchał informacyjnie ubezpieczonego nie dostrzegając, że pracował on w różnych zakładach pracy, gdzie miała być świadczona praca w szczególnych warunkach. Ponadto w protokole wypowiedzi ubezpieczonego zostały zapisane w taki sposób, jakby w jego imieniu wypowiadała się inna osoba (k.25), a przecież protokół ma wiernie oddawać przebieg zdarzeń na rozprawie i treść składanych oświadczeń. Z protokołu rozprawy nie wynika również, aby ubezpieczony miał możliwość wypowiedzenia się co do przeprowadzonych na rozprawie dowodów oraz, aby udzielono mu głosu po zamknięciu rozprawy, a przed ogłoszeniem wyroku. Należy też zauważyć, że Sąd pierwszej instancji nie poddał analizie posiadanych dokumentów, skupiając się tylko na zeznaniach świadków, przesłuchanych zresztą dość niestarannie.

Przy ustalaniu zatrudnienia winny być przecież przede wszystkim analizowane dokumenty z przebiegu zatrudnienia, a dopiero, gdy występują braki w dokumentacji pracowniczej, dopuszczalne jest posiłkowanie się zeznaniami świadków, czy ubezpieczonego, ale jako dowodem uzupełniającym. potwierdzającym przebieg zatrudnienia.

Świadkowie powinni być szczególnie dokładnie przesłuchani w zakresie istotnych okoliczności, tj. w jakich latach i miesiącach miałby pracować ubezpieczony jako kierowca samochodu ciężarowego o dopuszczalnej masie całkowitej przekraczającej 3,5 tony (pkt 2 działu VIII wykazu A rozporządzenia z 1983r.), bez pominięcia zarazem tego, że praca ta winna wypełniać wymóg pracy stałe i w pełnym wymiarze czasu pracy. Sąd Apelacyjny podziela przy tym pogląd prawny wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 września 2007 r. o sygn. akt III UK 27/07, OSNP 2008/21-22/325, LEX nr 464893, iż w przypadku, gdy praca w szczególnych warunkach jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku tylko w niektórych miesiącach roku, do okresów pracy w szczególnych warunkach uzasadniających prawo do emerytury w niższym wieku, wlicza się tylko te miesiące (§ 2 rozporządzenia z 1983 r. w związku z art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej). Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że prawo do emerytury w wieku niższym od powszechnego z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest **ściśle związane z szybszą utratą zdolności do zarabkowania z uwagi na szczególne warunki lub szczególny charakter pracy**. Tym samym, w świetle art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej, pracami w szczególnych warunkach **nie są wszelkie prace wykonywane w narażeniu na kontakt z niekorzystnymi dla zdrowia pracownika czynnikami**, lecz jedynie takie, które zostały rodzajowo wymienione w rozporządzeniu z 1983r. (i odpowiednio wcześniejszych ww. rozporządzeniach).

Sąd Okręgowy wskazał, że zeznania świadków były niewystarczające, ale też nie dążył do uzyskania od nich dodatkowych informacji, a także innych dowodów, z urzędu. Świadkowie zostali przesłuchani niedokładnie, także w kontekście **analizy powołanej notatki służbowej z dnia 26.08.1991r., z okresami pracy w szczególnych warunkach na pojazdach ciężarowych**. Twierdzenia świadków, że ubezpieczony przeszło kilkadziesiąt lat temu pracował jako kierowca samochodu ciężarowego (m.in. „wywrotki”) mogą budzić wątpliwości skoro z biegiem lat zacierają się w ludzkiej pamięci poszczególne wydarzenia, zwłaszcza, kiedy nie dotyczą one bezpośrednio osoby zainteresowanej, ale też nie można zapomnieć, że zeznania świadków w niniejszej sprawie najpierw wymagały weryfikacji, tym bardziej, że nie stoją one w sprzeczności z dokumentami, których prawdziwości nikt z kolei

nie kwestionował. Sąd nie odniósł się do zeznań świadków złożonych w sprawie IV U 1083/11. Należy podkreślić, że sąd orzekający nie może zwolnić się z obowiązku pełnej weryfikacji dowodów, jak i analizy wszystkich okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach, a zatem powinien przeprowadzić też postępowanie dowodowe **z urzędu, m.in. przesłuchując wszystkich świadków, w tym świadków wskazanych w treści apelacji**, celem wydobycia większej ilości szczegółów co do spornych lat, **w tym podległości służbowej**. Oczywistym jest przy tym, że prowadzenie (kierowanie) bliżej nieokreślonego pojazdu nie może być kwalifikowane jako praca o znacznej szkodliwości dla zdrowia, praca o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagająca wysokiej sprawności psychofizycznej w rozumieniu art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej, a okoliczność tę należy rozważyć w przymacie przedmiotu działalności pracodawcy, w poszczególnych latach. Właściwym jest zatem rozważenie nie tylko przesłuchanie świadków i odtworzenie szczegółów, ale też uzyskanie dodatkowych dokumentów, z urzędu, także co do przedmiotu działalności pracodawcy (pracodawców) ubezpieczonego. Wykładnia przepisu art. 233 k.p.c. wskazuje, że sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie „wszechstronnego rozważenia zebranego materiału” – a zatem z uwzględnieniem wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, jak również wszelkich okoliczności towarzyszących przeprowadzeniu poszczególnych dowodów i mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności (por. między innymi uzasadnienie orzeczenia Sądu Najwyższego z 11 lipca 2002 r., IV CKN 1218/00; także uzasadnienie orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2002 r., IV CKN 1256/00 oraz z dnia 24 marca 1999 r., I PKN 632/98).

Odnośnie sprawy zasadniczej służby wojskowej, jaką odbył apelujący w trakcie zatrudnienia w szczególnych warunkach, należy wskazać, iż okres składkowy, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej, to czas w którym osoba nie mogła uzyskać zwykłego okresu składkowego z tytułu pracowniczego zatrudnienia lub innego ubezpieczenia, gdyż musiała odbywać czynną służbę wojskową w Wojsku Polskim albo zastępcze formy tej służby. Należy rozważyć także możliwość zaliczenia okresu służby wojskowej jako okresu pracy w szczególnych warunkach w zakresie, w jakim ubezpieczony spełnił wymóg w zakresie terminowego powrotu do zakładu pracy po zakończeniu służby i kontynuacji zatrudnienia w szczególnym charakterze lub warunkach (wyroki: III AUa 281/12 z 29.08.2012 r., III AUa 612/12 z 1.08.2012 r.; I UK 399/11 z 17.05.2012 r.).

W niniejszej sprawie konieczne jest powtórzenie całego postępowania dowodowego, jego uzupełnienie, we wskazanym przez Sąd Apelacyjny zakresie oraz wyjaśnienie istniejących wątpliwości.

Reasumując, wobec konieczności przeprowadzenia praktycznie całego postępowania dowodowego, Sąd Apelacyjny działając na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Koszalinie.

SSA Barbara Białecka SSA Romana Mrotek SSA Anna Polak